ORTADOĞU'DA ORTA NOKTA MI?*

Tarık Ali

2001 yılı sonbaharında dünyaya Oval Ofis'in emperyal azametinden bakan Cheney-Bush ekibi, 11 Eylül olaylarını dünyaya yeni bir model biçmek amacıyla sömürebilecekleri konusunda kendilerine tam bir güven duyuyorlardı. Pentagon amirali Cebrowski, kapitalizmin savaşla bağını şöyle özetliyordu: "ABD'nin güçlerini mevzilendirmek zorunda olduğu tehlikeler, kesinlikle küreselleşmenin egemen değerleriyle 'bağıntısı olmayan' ülkeler ve bölgelerden gelmektedir." Peki, beş yıl sonraki bilanço nasıldır?

Aktif hanesinde Rusya, Çin ve Hindistan, halen Doğu Avrupa ve Güneydoğu Asya'yla birlikte kontrol altındadır. Burada gerçeklik, Batı akademilerinin siyaset bilimi bölümlerinin ABD politikasının araççı çalımlarını içi boş kavramsallaştırmalarla -'sınırlı demokrasiler', 'vesa-

*) NLR (II) 38, Mart-Nisan 2006.

yet demokrasileri', 'dar bakışlı demokrasiler', 'kapsayıcı otokrasiler', 'dar görüşlü otokrasiler'- karşılama çabalarına rağmen, Washington Konsensüsü'nün kabulünün emperyal onay elde etmenin başlıca ölçütü olduğudur. Batı Avrupa'da Avrupa Birliği -Irak konusunda sergilediği birkaç çırpınma hareketinden sonra- kati surette ABD'den yana saf tutmuştur. Chirac artık Ortadoğu konusunda Bush'tan daha savaşkan bir çizgi izlerken, Alman elitleri Washington'ı yatıştırma doğrultusunda umutsuzca bir çaba içindedirler. Pasif hanesindeyse, Caracas etkisi yayılıyor. Küba'nın uzun süreden beri devam edegelen tecridi kırıldı, Bolivya oligarşisi La Paz'da yenilgiye uğradı ve Bolivarcı Venezuela Cumhuriyeti fiilen bütün Latin Amerika ülkelerindeki halka dayalı anti-neo-liberal hareketleri seferber etmekte temel bir rol oynuyor.[1]

Washington açısından daha da alarm verici olan tehlike, Amerika'nın Ortadoğu'daki denetimini elinden kaçırıyor olması. Gerçi telafi edilemez bir bozguna uğramış değil henüz, ancak geçen yıl içerisinde ABD'nin bütün bölgedeki konumu gözle görülür derecede zayıfladı. Bu süreç her yerde aynı da işlemiyor, en azından bir cephede bunun zıttı doğrultuda bir yönelim söz konusu oldu ve Lübnan'a başarılı bir müdahale gerçekleştirildi. Ancak başka yerlerde olayların akışı Washington'ın aleyhinde seyrediyor. İran ve Filistin'de yapılan seçimler, daha radikal güçleri iktidara getirerek, uysal kuklalara ya da muhataplara güvenenleri hayal kırıklığına uğrattı. Irak'ta direniş ABD işgaline darbe üstüne darbe indirirken, işbirlikçi rejimin istikrar sağlamasını engelliyor ve Amerika'nın kendi evinde savaşa verilen desteği aşındırıyor. Cheney-Wolfowitz damgalı, bölgede model bir uydu devlet kurmayı amaçlayan siyasal proje Felluce yıkıntılarının altında kaldı. Afganistan'da gerillalar yeniden harekete geçtiler ve Washington, Pakistan askeri istihbaratına yakın Taliban hiziplerini kendi safına çekmek için büyük çaba sarf ediyor. ABD ve İngiltere güçlerinin yaptıkları işkencelerin her gün bir yenisinin ortaya çıkması ve hem istilacıların hem de onların ajanlarının yerel kaynakları yağmalayıp talan etmeyi sürdürmeleri, halkın Arap

1) Chavez son birkaç yıllık zaman diliminde her kıtadaki bütün önemli ülkeleri ziyaret etti ve emperyalizme karşı küresel çapta bir cephe kurulmasını talep ederek ev sahiplerinden bir kısmını sıkıntıya soktu. Chavez'in El Cezire'de yayınlanan bir saat uzunluğundaki söyleşisi 26 milyon Arap izleyiciyi elektrik çarpmışçasına etkiledi. Televizyon kanalı, bu program üzerine kendi tarihinin en büyük -kelimenin gerçek anlamıyla, on binlerce kişiden gelen- e-posta akınına uğrarken, insanların çok büyük kısmı tek bir basit soru yöneltiyordu: Arap dünyası neden bir Chavez çıkaramıyor?

dünyasında Batı'ya duyduğu nefreti koyultmakta. Amerikan birlikleri aşırı gergin ve askerlerin misyonlarına duydukları inanç giderek azalıyor. Ülke içindeki yerleşik güçlerden de Vietnam'la kıyaslanabilir -hatta ondan da kötü- bir hezimetin ufukta göründüğü doğrultusunda sesler duyuluyor. Ancak çatışmaların bütünü açısından manzara hâlâ belirsizliğini korumakta ve muhtemelen henüz bütün sahneyi kapsayacak denli bir berraklık yok.

Filistin

Renk yeşile kesince, Batı'nın gökkuşağı devrimine duyduğu coşku da -bekleneceği üzere- birden tükeniverdi. Filistin Meclisi seçimlerinden Hamas'ın zaferle çıkması yükselen fundamentalizmin uğursuz bir işareti olarak değerlendirildi; dahası, Atlantik dünyasındaki gazetecilerle egemenlerin İsrail'le barış yapılması umutlarına korkutucu bir darbe sayıldı. Hamas'ı, seçim sandığında yenilgiye uğrattığı tarafla aynı politikaları benimsemeye zorlamak için hemen finansal ve diplomatik baskılar devreye sokuldu. Sayısal gözle bakıldığında, zaferin ölçüsü abartılmamalıdır; ne de olsa yüzde 78'lik katılım oranının olduğu oyların yüzde 45'ini alan Hamas, Meclis'teki sandalyelerin yüzde 54'üne sahip olmuştu. Ancak ahlâki düzlemde ve İsrail, ABD ve AB üçlüsünün Fetih'in çoğunluğu elde etmesi için gizlemeye hiç gerek duymadıkları ölçüde nasıl müdahalede bulundukları dikkate alındığında, ortaya çıkan sonuç bir heyelana denkti. Filistinli seçmenler, Hamas üyeleriyle diğer muhaliflerin İsrail Ordusu'nca her vesileyle gözaltına alınıp saldırıya uğradıklarını, adaylarını destekleyen afişlerine el konup yırtıldıklarını, ABD ve AB fonlarının Fetih kampanyasına akıtıldığını ve ABD kongre üyelerinin Hamas'ın idareyi ele almasına izin verilmemesi gerektiği açıklamasını yapıp durduklarını gördükleri bir kampanyada 'uluslararası topluluk'un ortaklaşa tehditleri ve rüşvetlerini boşa çıkarmışlardı. Öyle ki, seçimin zamanlaması bile arzu ettikleri sonucun gerçekleşmesini sağlayacak şekilde belirlenmişti. 2005 yılı yazında düzenlenmesi öngörülen seçimler, Abbas'a Gazze'de rüşvet dağıtacak zamanı kazandırmak amacıyla Ocak 2006'ya kadar ertelendi (bir Mısırlı istihbarat yetkilisinin sözleriyle, "O zaman halk Hamas'a karşı Filistin yönetimini destekleyecekti").[2] Gelgelelim, El-Fetih dönemindeki on yıllık

2) Graham Usher, "The New Hamas", *MERIP*, 21 Ağustos 2005.

yozlaşma, istismar ve tehditlerin ardından halkın temiz bir sayfa açılması arzusu bütün bu etkenlerden daha baskın çıkacaktı.

Filistin yönetiminin açgözlülüğü, bağımlılığı, köle ruhlu sözcüleriyle polislerinin ceplerini doldurmaktan başka kaygı gütmemeleri ve yönetimleri altındaki nüfusa ancak daha fazla istimlak ve sefaletten başka bir şey getirmeyen bir 'barış süreci'ne zımnen razı olmaları karşısında uzlaşmaz bir tavır alan Hamas, kendi alternatifini basit bir örnekle sunuyordu. Rakibinin kaynaklarının hiçbirine sahip olmadan klinikler, okullar açıp hastaneler kurmuş, mesleki eğitim kursları düzenlemiş ve yoksullara refah programına önayak olmuştu. Zaten liderleriyle kadroları da, sıradan insanlar gibi mütevazı hayatlar sürmekteydiler. İşte, Hamas'ın geniş bir zeminde destek bulmasının sırrı, her gün Kuran'dan ayetleri tekrarlayıp durmasına değil, gündelik ihtiyaçlara bu şekilde cevap verebilmesinde yatar.

Aslında, Hamas'ın İkinci İntifada'daki tutumunun güvenilirliğini bir kat daha arttırıp arttırmadığı pek belli değildir. Çünkü İsrail'e yönelttiği silahlı saldırılar, Fetih'in El-Aksa Şehitleri Tugayı'nın ya da İslami Cihad'ın saldırıları gibi, giriştikleri eylemlerden çok daha ölümcül ağırlıktaki bir işgale karşı küçük misillemeler olmaktan öteye gitmiyordu. İsrail Ordusu'nun cinayetleriyle kıyaslandığında Filistinlilerin darbeleri çok az ve sınırlı kapsamdaydı. Hamas'ın Haziran 2003'te tektaraflı olarak yürürlüğe koyduğu ve yaz ayları boyunca İsrail'in baskınları ve toplu tutuklamaları devam etmesine (hatta 300 kadar Hamas kadrosunun Batı Şeria'da esir edilmesine) rağmen bozmadığı ateşkes, iki taraf arasındaki mevcut asimetriyi çarpıcı bir tabloyla ortaya koymaktaydı.[3] 19 Ağustos 2003'te El Halil'den kendini 'Hamas' hücresi olarak ilan eden bir grup, resmi Hamas yönetiminin sahip çıkmadığı ve mahkûm ettiği bir hareketle, Batı Kudüs'te bir otobüsü havaya uçurdu ve İsrail hiç vakit kaybetmeden bu eyleme Hamas ateşkes müzakerecisi İsmail Ebu Şanab'a suikast düzenleyerek karşılık verdi. Ayrıca, Filistin Yönetimi'yle Arap devletleri de fon aktarmayı kestiler ve Eylül 2003'te Avrupa Birliği, bütün Hamas hareketini (Tel Aviv'in uzun süreden beri savunageldiği talep doğrultusunda) terörist bir örgüt olarak ilan etti.

---

3) 2004 yılı sonunda İsrail ölüm mangaları ve helikopter füzeleri Hamas liderlerinin önemli bir kısmını (Şeyh Yasin, Abdül Aziz Rantissi, İbrahim Makadmeh, Adnan Goul, Şeyh Halil) yok ederken, Muhammed Dayf ile Mahmut Zahar'a, ayrıca muhtemelen Şam'daki Halid Meşal ile Musa Ebu Marzuk'a yönelik olarak da başarısızlıkla sonuçlanan suikastlar düzenlemişlerdi.

Umutsuz derecede eşitsiz olarak yürütülen bir savaşta Hamas'ı fiilen ayrıcalıklı kılan olgu, birbirine rakip çeşitli grupların başvurduğu bir yöntemle intihar bombacılarının harekete geçmesi değil, geçen yıl boyunca İsrail'e karşı ilan edilen ateşkesin fiilen uygulanabilmesiyle de doğrulandığı üzere uyguladığı üstün disiplindi. Bütün sivil ölümlerin kınanması gerekir, bu doğru, fakat bu cinayetlerde başlıca müsebbip hep İsrail olduğu için, Avrupa-Amerika ittifakının sözcüleri yalnızca işlerine gelen açıklamaları dikkate alıyorlardı. Açık olan gerçek şudur ki, cinayeti işleyen el öbür tarafındır ve modern tarihin tanık olduğu en uzun süreli silahlı baskı rejiminde jetler, tanklar ve füzelerle donatılmış bir modern ordu tarafından acımasızca Filistin'i hedef almaktadır. "İşgalci güce karşı kırk beş yıldır her türlü acı ve ıstırabı göze alarak askeri işgale katlanan bir halkın başkaldırısını hiç kimse reddedemez ya da mahkûm edemez": Bu, İsrail askeri istihbaratının eski şefi General Şlomo Gazit'in 1993'te söylediği sözdür.[4]

Avrupa Birliği'yle ABD'nin Hamas'a yönelik asıl şikayetleri, Oslo Anlaşması'nda bağlanan teslimiyeti kabul etmeye yanaşmaması ve faturayı Filistin tarafına kesmeyi amaçlayan daha sonraki -Taba'dan Cenevre'ye- her türlü girişimi reddetmesidir. Batı'nın şu andaki önceliği direnişi kırmaktır. Filistin Yönetimi'ne fon aktarmayı kesmek, Hamas'ı sopalayarak boyun eğdirmeyi amaçlayan açık bir silahtır. Bağdat'ta Bremer örneğine benzer şekilde makamı açıkça Washington'ın himayesi altında tutulan Abbas'ın başkanlık yetkilerini arttırmak başka bir silahtır.[5] Ancak, bu hamlelerin hepsi de bumerang gibi geri tepebileceğinden, yönetimde olmanın meyveleri hoşuna gideceği ve zaman içinde selefi gibi 'pragmatikleşme'yi tercih edeceği inancıyla Hamas'ı evcilleştirme çabalarının

---

4) *Yediot Aharonot,* akt. Khaled Hroub, *Hamas: Political Thought and Practice,* Washington, 2000.

5) Bu umutlu beklenti için Hussein Agha ve Robert Malley'e bakınız: "Yük Hamas'ın sırtına bindirilince, ABD ve İsrail, amaçlarına -eski rejimin başta olması seçeneğine kıyasla- daha az bedel ödeyerek ulaşabilirler. ... Bu yeni ortamdan en çok kazançlı çıkması beklenen figür Başkan Abbas'tır. ... Abbas, her tarafın (dış dünyaya açılan kanal olarak ona ihtiyaç duyan İslamcılar, onu Filistin sahnesindeki en mantıklı ve güvenilir muhatap sayan İsrail ve sırtlarını Filistinlilere dönmeden Hamas'ı parlatmanın yollarını arayan ABD ve Avrupa'nın) dikkatini kendisine çevirdiği kişi olmuştu" ("Hamas: The Perils of Power", *New York Review of Books,* 9 Mart 2006). Riyad'da Kral Fahd'ın cenaze töreni sırasında çekilen bir fotoğraf, sanki Holywood'un Üç Komedyen'in yeniden yapımı için deneme çekimine gelmişlercesine Abbas, Allawi ile Karzai'yi yas tutanların dibinde yerde bir arada otururlarken göstermektedir.

devreye sokulması ihtimali de daha fazladır. Kesinlikle akla yatkın bir hesaptır bu. Hamas, tarihsel olarak, Mısır'daki kolu şimdilerde Türkiye'yi yöneten partiden bile daha radikal görünmeyen Müslüman Kardeşler'in bir dalıdır.[6] Bütün dinler gibi İslamiyet de, ideolojik konumlar açısından, sermaye ve imparatorlukla dalkavukça bir işbirliği tutumu benimsemekten onlara karşı ateşli bir muhalefete dek uzanan, ayrıca ikisinin arasında da hayli fazla aktörün yer aldığı tam bir palet manzarası sunar.

Batı'nın ve İsrail'in Hamas'ın aklını bu kadar hızlı biçimde çelip çelmediği şüpheli bir konu sayılabilir, fakat bu benzerine rastlanmayan bir tablo da olmayacaktır. Hamas'ın programatik mirası, Filistin milliyetçiliğinin en ölümcül zayıflığıyla (önündeki tercihlerin, ya İsrail'in varlığının tamamen reddedilmesi veya tanınması, ya da ülkenin beşte birinin parçalanmış kalıntılarının kabulünden ibaret olduğu inancı) rehin tutulmaktadır. İlk seçeneğin fantezi düzeyindeki maksimalizminden ikinci düzeyin patetik derecedeki minimalizmine kadar bütün yollar -El-Fetih'in tarihinin göstermiş olduğu gibi- çok kısadır. Hamas'ın asıl sınavı, Batı kamuoyunu tatmin edecek şekilde kendini terbiye edip edemeyeceğinde değil, bu kötürümleştirici gelenekten kopup kopamayacağında görülecektir. Eğer bunu başarırsa, Filistin ulusal davasını doğru bir temele oturtmayı da başarır ve hem ülkenin hem de kaynakların eşit bir şekilde; yani, kendine saygısı olan bir halkın uzun vadede hiçbir şekilde kabul edemeyeceği bir dayatmayla, bir tarafa yüzde 20 verirken, öbür tarafın yüzde 80'i kendine almasıyla değil, eşit büyüklükteki iki nüfusa göre paylaştırılmasının önünü açar. Kabul edilebilir tek alternatif, Virginia Tilley'in ana hatlarını çizdiği çözümdür: Siyonizmin talanının telafi edilmesiyle beraber, Yahudiler ve Filistinliler için tek bir devlet.[7]

---

6) 1960'ların sonlarıyla 1970'lerde, laik rakibi Filistin Kurtuluş Örgütü'nce desteklenen Filistin'deki Müslüman Kardeşler yanlıları Ürdün'de yok edilmişler ve Beyrut'a sürülmüşlerdi. Müslüman Kardeşler'in etkisizleştirilmesi, allahsız militanlarla birlikte hareket etmeye yanaşmamalarına bağlanıyordu, oysa o dönemde her taraf cami inşaatlarıyla doluydu. 1990'lı yıllarda laik yöneticiler gözden düşünce Hamas, İslam pelerinini sırtından çıkarmamakla beraber, giderek daha milliyetçi bir çehreye bürünecekti.

7) Virginia Tilley, *The One-State Solution,* Ann Arbor and Manchester, 2005. Uygulanıp yaşayabilir bir iki-devletli çözümün neleri gerektirebileceği konusunda *NLR*'nin yaklaşımı için bkz. Perry Anderson, "Scurrying Towards Bethlehem", Guy Mandron, "Redividing Paletsine?", Gabriel Piterberg, "Erasures", Yitzhak Laor, "Tears of Zion", *NLR* 10, Temmuz-Ağustos 2001.

Lübnan ve Suriye

Daha kuzeye baktığımızda, Suriye'deki Baas rejiminin göreli bağımsızlığı ve bu yönetime bölgedeki ağırlığının üstünde bir inisiyatif alanı açan kurumsal istikrarı, Tel Aviv'i ve Washigton'ı uzun süreden beri -amiyane tabirle- uyuz eden bir durumdur. Şam, Kahire'den farklı olarak, sergilemiş olduğu siyasal oportünizm tarihi nasıl olursa olsun, İsrail'le ayrı bir barış imzalamak ya da Irak'ta ABD işgaline fiili onay vermek suretiyle Filistin davasına hava deliği açmayı tercih etmemiştir. Irak'taki direnişin -sempatik bir hinterland doğurabilecek şekilde- kendi sınırındaki bölgelere yayılması üzerine de, genç Esad tarafsız bir tutum takınmayı ya da Amerika'nın gündemini gözetmeyi tercih etmiştir.[8] ABD güçleri artık ikinci bir işgale kalkışacak güçte olmadıklarından, Suriye'deki hükümeti devirmenin en açık yolu, Batılı güçlerin rahatça manevra yapabilecekleri Lübnan'da bir baskı noktası yaratmaktı. Oradan bakıldığında, 1976'dan beri bölgede bulunan Suriye birlikleri saldırılara açıktı ve halk tarafından sevilmiyordu. Dolayısıyla, Lübnan'dan geri çekilmeye zorlanmaları, ülke içinde de rejim değişikliğiyle sonuçlanacak bir huzursuzluğu besleyebilirdi.

Günümüz Lübnan'ı büyük ölçüde hâlâ, Fransız sömürgeciliğinin yapay yolla yarattığı bir birimdir. İlk başta amaç, Suriye'nin bağımsızlığının kaçınılmaz hale geldiği açığa çıkınca, uzun süredir Fransa'nın Doğu Akdeniz'deki geçiş yolu olan Maruni azınlığın egemenliğindeki bir bölge 'müvekkil'i oluşturmaktı. Ciddi bir Müslüman çoğunluğun -bugün için de herhalde Şii çoğunluğun- siyasal sistemde temsil fırsatı bulamadığının ortaya çıkması korkusundan ülke çapında gerçek bir nüfus sayımı yapılmasına da asla izin verilmiyordu. Filistin'den kaçan mültecilerin sefil durumlarının da körüklediği mezhep gerilimleri 1970'li yılların ortasında bir iç savaşın patlak vermesine sebep olmuştu ve Suriye birlikleri de bu fırsatı bahane ederek -ve ABD'nin üstü kapalı onayıyla-, güya çatışan taraflar arasında bir tampon işlevi görmek ve İsrail'in, 1978 ve 1982 istilalarının üstüne, Lübnan'ı tamamen işgal etmesine karşı caydırıcı bir rol oynamak amacıyla, aslında uzun süre geri dönmemek üzere Lüb-

---

8) İlk başta Başar Esad'ın, bir İngiliz tıp fakültesinde okumuş olmasından dolayı, ikisi de Batı'nın elinde oyuncağa dönüşen genç Mübarek ile Kaddafi kadar uysal bir tavır göstereceği umuluyordu. Fakat oğulun babasının geleneklerine sadakatle bağlı kalması derin bir hayal kırıklığı yarattı.

nan'a girmişlerdi. Süreç içinde Şam, Lübnan'ın siyasal hayatının oldukça geniş bir kesiminde giderek yayılan bir denetim uygulamaya koyulacaktı. Lübnan'ın askeri ve istihbarat aygıtlarına devletin en üst makamlarından adaylar belirlenirken, kabinelerin bileşimleriyle oynanıp hizip kavgaları kışkırtılıyor, söz dinlemeyen siyasetçileri hedef alan suikastlar düzenleniyor ve bu arada birçok insan şahsi servetine servet katmaya devam ediyordu.

1994'te milyarder mülk zengini -ve Suudi Sarayı'nın eseri- Refik Hariri'nin başbakanlığı onaylandı. Hariri de iktidara yerleşince, Beyrut'un merkezini kendi şirketleriyle ve kendi ceplerini doldurmak amacıyla şantiyeye çevirerek, kısa süreliğine yerini kaybettiğinde de ülkeyi çukurdan çıkaracak tek zengin adam olarak makamına geri dönmek üzere bir döviz krizi çıkartarak Lübnan'ın Berlusconi'si ya da Thaksin'i olma rolüne soyundu. Muazzam servetiyle tabii ki Şam'la ilişkisinde kendi konumunu güçlendirecek bağlantıları satın alabilecek kudretteydi. O yıllarda edindiği dostlarından biri, emrindeki fonlarla kampanyasına para yağdırdığı söylenen başka bir rüşvet yiyici Jacques Chirac'tı.[9] Fransa eski sömürgesine ilgisini hiç kaybetmemişti. 2004 yılında Chirac, ülke içindeki dengeler yüzünden ABD'yi Irak'ta yalnız bırakmasını telafi etmenin yollarını arıyordu ve Haiti'de ortaklaşa bir Fransız-Amerikan darbesi düzenlemelerinin ardından, Bush'un ve Hariri'nin Suriye'yi Lübnan'dan kovma çabalarını desteklemeyi canı gönülden arzu ediyordu. Nelerin döndüğünü elbette Şam da bilmekteydi. Nitekim, Ağustos ayında Başar Esad, Hariri'yi yanına çağırttı ve -oğlunun anlattığına göre- ona şunları söyledi: "Eğer Cumhurbaşkanı Chirac'la beraber Lübnan'ı idare edeceğinizi sanıyorsanız yanılıyorsunuz. Ya [Cumhurbaşkanı Lahud'un] görev süresi uzatılacak, ya da Lübnan'ı senin ve Veli Canbolat'ın kafasında kıracağım."[10]

Ertesi hafta Fransa ve ABD, BM Güvenlik Konseyi'ni Suriye'nin Lübnan'dan çekilmesini ve Hizbullah milislerinin silahsızlandırılmasını talep eden bir karar tasarısını benimsemeye zorladılar. Buna cevabın gelmesi gecikmeyecekti. Şubat ayında, Lübnan seçimlerine yönelik resmi kampanya dönemi başlamışken, Hariri Beyrut'taki St.

---

9) Elysée'nin kampanyası hakkında bkz. Flyn Leverett, *Inheriting Syria: Bashar's Trial by Fire,* Washington, 2005, s. 259.
10) Bkz. Detlev Mehlis'in Hariri suikastı üzerine hazırladığı BM 111C raporu, Ekim 2005. Canbolat, şu sıralarda kararlılıkla Batı-yanlısı tutum takınan Dürzilerin lideridir.

Georges Oteli'nin dışında bir araba bombayla havaya uçuruldu. Hariri bu kaderi paylaşan ilk Lübnanlı siyasetçi değildi –daha önceki iki cumhurbaşkanı olan Beşir Cemayel ile René Muavid de, 1982 ve 1989 yıllarında fazla gürültü patırtıya yol açmadan aynı akıbete uğramışlardı. Ancak bu defa BM Genel Sekreteri hemen bir Soruşturma Komisyonu topladı ve suçu araştırmak üzere tam yetkiyle donatılmış bir Alman savcıyı görevlendirdi (o da soruşturmasında, beklendiği üzere, suikasttan Suriye'nin sorumluğu olduğu sonucuna vardı). Sonuç başından beri açıkça bilindiğinden, Komisyon'un açığa çıkarmış olduğu tek gerçek, zavallı bir figür olan Annan'ın yönetimindeki Birleşmiş Milletler'in ne derecede Batı'nın iradesinin piyonu haline geldiğidir. Oysa İsrail'in düzenlediği (ve Hizbullah, El Fetih ve Hamas liderlerini hedef alan) suikastlar, bırakın bir soruşturma komisyonu kurulmasını, Sekreterlik'te fısıltıyla bile olsa bir itiraza yol açmamıştı. Lumumba, Ben Barka, Che Guevara, Salvador Allende ve Machel'in yazgıları, bu Batı geleneklerinin sürekliliğine dair yeterince şey anlatmaktadır.

Eli açık cömertliğiyle kendine her zaman geniş bir şebeke kurmasını bilmiş olan Hariri'nin öldürülmesi Lübnan'ın içinde daha sahici tepkiler doğurdu ve Suriye birlikleriyle polisinin kovulmasını talep eden orta sınıflar muazzam kalabalık gösteriler düzenlerken, bir dizi Batılı kuruluş da bir Selvi Devrimi'ni hayata geçirmek üzere kolları sıvadılar.[11] Washington'la Paris'in tehditlerini de arkasına alan bu süreç, Suriye'yi geri çekilmeye zorlamaya ve Beyrut'ta daha kafa dengi bir hükümet kurulmasını sağlamaya yetti. Ancak Lübnan'daki çeşitli hizipler arasındaki büyük gerginlik eskisi gibi devam etti, Hizbullah silah bırakmadı ve Esad devrilmedi.[12] Amerika bir piyon kapsa da, hâlâ kaleyi alacağım diye uğraşıp duruyor.

---

11) 'Özgürlük Meydanı' mitinglerinin idare edilmesine Saatchi & Saatchi de destek veriyor, sandviçleri, bayrakları ve teatral efektleri -ayrıca, elektronik bir şekilde 'özgürlüğe geri sayım'ı gösteren devasa Özgürlük Saati'ni- Spirit of America temin ediyor, 'En Çok Arananlar' olarak Suriye'li yöneticilerin yüzlerinin basıldığı iskambil desteleri dağıtılıyordu –Filistinlileri de hedef alan ve Irak'taki Amerikan ordusunun bütün dünyaya tanıttığı sonuncusu, İsrail gazetesi *Maariv*'in öncülük ettiği bir promosyondu..

12) Son kriz sırasında Suriye'deki çeşitli muhalif gruplar Esad rejimine bir anlaşma planı sundular: Batı'ya karşı ülkeyi savunacak bir milli hükümet kurulacak, ardından Baas Partisi'nin baş rolde oynayacağı seçimler düzenlenecekti. Baas yönetimiyse, ülke içinde baskı uygulamalarını, ülke dışında da çeşitli manevralara başvurmayı tercih ederek bu planı geri çevirdi.

Irak'ta Cehennem

Eğer Irak direnişinin doğudaki sığınağı olması Suriye'yi bir Amerikan kuşatmasının hedefi haline getirmişse bunun yerinde bir sebebi vardır. Zira Irak'taki savaş, Washington adına kötüden daha kötüye gitmektedir. Yılmak bilmez bir direnişle karşı karşıya kalan İşgal, üç yıllık bir süreden ve 200 milyar doların üstünde bir para döküldükten sonra hâlâ, boyunduruk altında tuttuğu halka düzenli elektrik ve su dağıtımını sağlayabilecek bir istikrar getirmemiştir. Fabrikalar hâlâ atıldır. Hastanelerle okullar zar zor işlemektedir. Petrol gelirleri, bırakın ABD'nin taşeron firmalarını, toptan Amerika'nın yerel zabıtalarının ceplerine gitmektedir. BM yaptırımlarıyla sefilce bir hayat süren halkın çoğunluğu açısından Amerikan egemenliği durumu daha da kötüye götürmekten öte bir anlam taşımamıştır; ayrıca, mezhep cinayetleri gün geçtikçe çoğalmaktadır ve sokaklarda asgari denebilecek bir güvenlik ortamı bile yoktur.

Bu cehennem sahnelerinin ortasında, işgalcilerin morali de her gün biraz daha bozulma işaretleri vermektedir. 9 bin metre yükseklikten kayıp vermeden saldırmanın lüksüne alışmış olan Amerikan birlikleri, kışlalarına tıkılıp kalmış, ancak hava gücü desteğinde ya da ultra-koruyucu kara desteğiyle göreve çıkabilen askerler olarak tam bir çıkmaza saplanmış, buna rağmen hemen her gün can kaybı verir durumdadırlar. Irak'ta görev yapan Amerikan birliklerini kapsayan, Şubat 2006'da yapılmış bir Zogby anketine göre, askerlerin yüzde 72'si ABD'nin bir yıl içerisinde, yüzde 29'uysa 'derhal' çekilmesi gerektiği düşüncesindedir. Askerlerin dörtte birinden daha azı -yüzde 23'ü-, Başkan'ın teyit edip egemen kesimin çoğunun desteklediği resmi politikayı, yani ABD'nin bildiği yola devam etmesi gerektiği görüşünü desteklemektedir. Yedek asker sayısı o kadar azalmıştır ki, Pentagon gönüllü yazılmaya karar veren suçluların sicillerini göz ardı etmeye ve her gün daha fazla paralı askerlere bel bağlamaya mecbur kalmış haldedir.

İşgali haklı göstermek için binbir çaba ve zahmetle oluşturulmuş olan siyasal klişeler işlevselliğini fazla koruyamaz durumdadır. Kukla bir hükümet kurulmasına yönelik seçimlerin ilk turu Sünnilerin toplu boykotuna uğramıştır. Hileyle yapılacak bir plebisite Made-in-USA damgası vurulmak zorunda kalınacaktır. Seçimlerin ikinci turu Amerika'nın farklı adamları arasında kavgaya yol açarken, mecliste

çeşitli ihtilafların çıkması da kaçınılmazdır. Ön plana fırlamış kişilere rüşvet olarak dağıtılan muazzam meblağlar ve kayırılan adaylara akıtılan para destekleri elle tutulur sonuçlar vermemiş, kaldı ki CIA'in ve Pentagon'un maaşlı uşakları olan Iyad Allawi'yle Ahmed Çelebi de sandıkta hezimete uğramışlardır. Bu makalenin kaleme alındığı sırada, Amerikalı 'genel vali', işe yaramaz hale gelen bir Şii başbakanı kovdurmak için Kürt cumhurbaşkanını kullanmaktadır. Halkın 'Mor Devrim'e karşı sinizmi yaygındır ve Bağdat'taki yetkililerin itibarları yerlerde sürünmektedir.

Kapıda bekleyen, Irak'ın kurtuluşu değildir. İşgal'in sürdürülmesi, ilk başta destek alınan mezhepler arası gerilimleri iyice yoğunlaştırmıştır. Sünnilerin Şiilere, Şiilerin de Sünnilere yönelik ölümcül saldırıları günlük sıradan olaylara dönüşürken, her iki tarafta da trajik can kayıpları verilmektedir. Bu yöndeki eylemler ilk başta Sünni direnişinde ölümü göze alan fanatiklerce başlatılmıştır. Ancak olayların feci bir şekilde -yabancıya karşı yurtsever mücadeleyle birlikte ve onunla iç içe geçmiş olarak- toplu savaşa dönüşmesinin sorumluluğu, kozlarını ülkeyi fethedenlerden yana oynayan ve sıradan müminler önderlerinin yolunu takip ettikçe, kendi cemaatlerini ölümcül bir şekilde direnişçilerden misilleme görme riskiyle yüz yüze getiren Şii din adamlarının ve herkesten önce Ayetullah Sistani'nindir. Sistani'nin Bremer, Negroponte ve Halilzad'la çatışmasını kaplayan duygusallık seli, işgalciyle arasındaki mesafeyi korurken halkını koruyan yaşlıların koltuğunu kabartmıştı. Oysa Necef'in Pétain'inin yazgısı daha da iyi olabilir. Amerikan pastasını kurtarmaktaki rolünden dolayı kendisine minnet duyulması ona, işgalin fiyakalı savunucusu Thomas Friedman'ın tavsiyesiyle bir Nobel Barış Ödülü getirebilir.[13]

Genelde Şii liderleri, özeldeyse Sistani, Sünnilerle Şiilerin İşgal'e karşı birlikte ayaklandıkları 2004 ilkbaharında Amerikalılara valizlerini toplayıp gitmelerini söylemiş olsalardı, Irak şimdi, muhtemelen toplu bir uyum içerisinde yaşayan ve istilacıya karşı ortak mücadele

---

13) CIA'in eski Ortadoğu şefi Reuel Marc Gerecht de, şöyle başlayan bir yazısında benzer bir görüşü savunuyordu: "Irak'taki 30 Ocak seçimleri, İsrail'in 1967'de Cemal Abdül Nasır ittifakını altı günde yenilgiye uğratmasından beri Arap tarihindeki en dikkate şayan olay olacaktır." Gerecht sözlerini şöyle sürdürmekteydi: "Ulu Ayetullah Sistani'nin sağlığı, refahı ve nüfuzu için her gece dua edin... Sistani'yle takipçilerinin modern Ortadoğu tarihini Amerikan ya da Avrupalı liberallerden daha iyi kavrıyor olmaları bulunmaz bir nimet." "Birth of a Democracy", ed. Gary Rosen, *The Right War? The Conservative Debate on Iraq* içinde, Cambridge, 2005, s. 237, 243.

ruhuna sahip özgür bir ülke olurdu. Oysa Sistani ve onun çevresindekiler, ABD himayesinde Bağdat'ta iktidarı ele almak ve demografik üstünlükle yabancı silahlara dayalı bir mezhep rejimi inşa etmek amacıyla ülkenin güneyinde Mukteda el-Sadr'ın Mehdi Ordusu'nun isyanını, kuzeyinde ve batısındaysa Sünni direnişini bastırmak için Amerikalılarla güç birliği yapmayı seçtiler. Bu seçeneğin bariz parlamentarizmi, tahmin edilebilir şekilde mezhepler arası nefreti körükleyerek derinleştirmiş, düşmanla işbirliği yapmanın utancının yaygınlaşması bir yanda cihatçılar, öbür yanda ölüm mangalarının karşılıklı katliamlarına ve ayrım gözetmeyen misillemelere uygun zemini döşemiştir. Bu kargaşanın müsebbipleri şimdi mevcut ortamı ülkedeki işgallerini genişletmenin bahanesi olarak kullanmakta ve bu fırsatla, sanki bu kargaşayı doğurmuş olan işgal sürüp gitmekte olan katastrofun sebebi değil de onun çaresiymiş gibi, Sünni politikacıları Amerika'nın ülkede kalmasını savunmaya zorlamaktadırlar.

Gerçek gün gibi ortadadır: Bu şiddet sarmalını durdurmanın tek bir yolu vardır: Sistani'nin 2004'te reddettiği ve şimdi Mukteda el-Sadr'ın bir kez daha benimsediği yol –bütün işgalci güçlerin sorgusuz sualsiz ülkeden defolup gitmelerini sağlamak için Sünni ve Şii liderler arasında, taşradaki *makiler* (direnişçiler) ile başkentteki milisler arasında ulusal çaplı bir anlaşma. Mukteda'nın Lübnan'dan, paramparça bir Samarra ve Bağdat'a dönerken nasihat ettiği gibi, "Yılanın başını koparırsanız bütün kötülükleri def etmiş olursunuz". Büyük ölçüde kent yoksullarından meydana gelen Mukteda'nın milisleri, bir zamanlar Irak komünizminin kaleleri olan mahallelerden toplanmıştır. Eğer Şiiler çoğunlukla Sünni vatandaşlarının örneğine uyarlarsa Amerika'nın ve İngiltere'nin istila orduları Irak'ta bir ay bile kalamayacak duruma gelebilir. Gerçekten de, Washington'la Londra'nın konumunu çürütmek için kukla parlamentoda yabancı güçlerin derhal çekilmesini talep eden tek bir oy bile yeterli olacaktır. Irak'ın modern tarihi göz önüne getirildiğinde, Kürtlerin yakın zamanda işgalcinin Gurkaları rolünü üstlenmeleri bir tarafa, iki cemaat arasındaki ilişkilerde vahim gerilimler bir anda ortadan kalkmayacaktır tabii. Fakat Batı'nın burnunu ülkeye sokmasının yaydığı zehir kesilene kadar, geçmişteki ya da bugünkü yaraların iyileşme şansı da sıfırdır. Irak'ın bir geleceğinin olması için, valizleri ve bagajlarıyla Anglo-Amerikan ordularının ülkeden çıkarılmaları bir zorunluluktur.

İran Artı Gösterge Veriyor

Irak'ın güneydoğusundaki Basra ve Maysan eyaletlerinde yerel Şii yetkilileri İngiliz işgalcilerle işbirliği yapmayı artık kabul etmiyorlar. O bölgedeki Şiilerin tutum değişiklerinin sebebi, muhtemelen, sınırda geçerli olan yeni durumla ilgilidir. İran'da 2005'te yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinden Mahmud Ahmedinecad'ın zaferle çıkması, yeni yüzyılda bölgede görülen en büyük siyasal altüst oluşu temsil etmektedir. Tahran'ın belediye başkanı, işçi sınıfı ailesinden gelip Irak'a karşı savaşta askerlik yapmış katı tutumlu bir dinci militan, Batı medyasının ve efendilerinin seçilmesini istediği adayı açık bir farkla yenilgiye uğratmıştır. 1980'lerin sonlarıyla 1990'ların başlarında ülkenin hâkimi olan ve -ileri teknoloji sistemli toplantılar, tampon çıkartmaları ve hicabi kızlarla- müsrif bir kampanya yürüten dini kodaman ve siyasi operatör Rafsancani, mülksüzlerin protesto oylarıyla yerinden oldu. Kendisi aylığının büyük kısmını muhtaçlara dağıtırken, milyoner rakibinin lüks içinde hayat sürdüğünü teşhir eden bir CD'yle eşitlikçi bir bölüşüm platformundan konuşan ve 'petrol parasını yoksulların masasına koymak'tan bahseden Ahmedinecad, Tahran yollarını temizlemek için -samimiyetle- temizlikçi tulumu giyebilecek tek adaydı. Rafsancani'nin mevcut düzeni kollayan sığ retoriği karşısında, konut krizi, işsizlik ve bunların evlenmek isteyen genç çiftlere çıkardığı problemlere somut çözümler öneriyor, yolsuzluklara son vermeyi vaat ediyor ve enerji sorununda ABD'nin dayatmalarına boyun eğmeyeceğini savunuyordu.[14] Sonuç olarak, kampanyanın tonu daha keskindi ve -ABD'de 2004'te ya da İngiltere'de 2005'te yapılan seçimlere kıyasla- daha ciddi bir sosyal politika tercihi sunmaktaydı. Karşılığı da buna uygun oldu.

Ahmedinecad, yalnızca Rafsancani'nin cumhurbaşkanlığı döneminin çürümüş ve vahşi sicilinden değil, aynı zamanda ondan sonra gelen omurgasız şahsiyetin döneminden kaynaklanan hoşnutsuzluğun semeresini topladı. Reformcu Hatemi döneminde ekonomik koşullar, petrol fiyatlarının yükselmesine rağmen keskin bir gerileme sergilerken, dış politikadaki safiyane, Gorbaçov tarzı açılış hamleleri, Rus ver-

---

14) Sol bakış açısıyla düşmanca bir yorum için bkz. *Iran Bulletin-Middle East Forum,* Seri 11, No: 3, Aralık 2005. İran'daki sınıf kutuplaşmasını sinemasal gözle değerlendiren bir çalışma olarak, senaryosunu Abbas Kiyarüstemi'nin yazmış olup Cafer Penahi'nin çektiği ve Hatemi hükümetince gösterilmesine yasak konan *Crimson Gold* (2003) filmini seyredebilirsiniz. Penahi'nin en son filmi olan, kadınlar ve futbol hakkındaki *Ofsayt* da Hatemi'nin halefince aynı kadere mi reva görülecek bakalım?

siyonlarının Reagan'ın Şer İmparatorluğu'yla karşılaşmalarına benzer şekilde Bush'un Şer Ekseni'den başka sonuç vermemişti. Yabancı yatırımcıların haklarını savunmaya hazır olup, bağımsız gazetelerin ya da gösterici öğrencilerin haklarını nadiren hatırlayan ve sivil hakların kararlı savunuculuğuna asla soyunmayan Hatemi, moral güvenini tüketene kadar birbirini dışlayan baskılar karşısında etkisiz manevralar yapmaktan başka yol bulamamıştı. Ahmedinecad'ın halk sınıflarındaki dayanağı yeni cumhurbaşkanlığına daha büyük bir sosyal duyarlılık yüklüyordu, ancak pratik sonuçların daha iyi olacağının da garantisi yoktur. Aşırı kalabalık hayatlar sürmeye zorlanan genç, işçi sınıfından milyonlarca işsiz, umutsuzca bir bütünlüklü ulusal kalkınma politikası arzusu içindedir. Ancak İslami iradecilik, sürünerek yol alan neo-liberalizme kalıcı bir alternatif olmadığı gibi, ekonomik hüsranları telafi etmek için kültürel baskılara sarılmanın ayartıcılığının genellikle karşı konulmaz bir cazibe taşıdığına da şüphe yoktur.

İran'ın hantal ve kapalı siyasal sisteminde, cumhurbaşkanlığı makamı birbirine rakip ve neredeyse hepsi de üstlerine vazife olandan daha muhafazakâr eğilimdeki güç odaklarınca çevrelenip kuşatılmış durumdadır. Yüce önder Hameney, genç bir militan tarafından yerinden olmak istemez. Rafsancani'nin arkasındaki çarşı mollaları çekirdeği Ahmedinecad'ın Petrol Bakanlığı'nı temizleme çabalarını boşa çıkarmıştır ve İran Düzeninin Yararını Teşhis Konseyi'nde siperlenmiş durumdadırlar. Hatemi'yle özdeşleşen Batı yanlısı orta sınıf yaralarını yalamakta ve geri dönmeyi gözlemektedir. Herkes, bir tecrübesizce hareketin ya da yanlış adımın üstüne atlamaya hazırdır ve belli ki böyle beceriksizce hamlelerin sayısı da az olmayacaktır.[15] Bu tür tartışmaların toplumsal fonu da yeterince serttir. Şah'tan miras alınan ve neredeyse on yıllık savaşla iyice yara alan, daha sonra da Rafsancani'nin enflasyoncu balonuyla ve Hatemi'nin özelleştirmeleriyle yürütülmeye çalışılan çarpık kalkınma modeli muazzam büyüklükte bir karaborsa yaratırken, resmi olmayan işsizlik oranı yüzde 25'lere varmış, tarım krizi de ufukta kendini göstermişti. Öğren-

15) Cehalet, aptallık ve fundamentalist kültürün önyargılılığının tipik ifadesi olan Yahudi kırımının reddedilmesi ilk örneklerden birisidir. Avrupa'nın ve Amerika'nın bu açıklamalara karşı öfkeli cevapları -Fransız Sosyalist Partisi'nden Fabius'un Ahmedinecad'a uluslararası yolculuk yasağı getirilmesini isteyecek kadar ileri gitmesi- elbette *Tartuffvaridir*. İran'ın Şoah'ta (Holokost'ta) bir rolü yoktu. Öte yandan Türkiye, kendisinin sorumlu olduğu ve Avrupa'nın diplomatik bakımdan kaşını bile kaldırmadan geçiştirdiği soykırımı reddediyordu: Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girişine çokkültürlülük açısından sevinmek için herhangi bir sebep yoktur. Ne de olsa Ermenistan İsrail değildir: kimin umurunda?

ciler iktidardan hepten soğurken emekçiler başkaldırmaya başlamış, Arap güneydoğu ile Kürt ve Azeri güney ile Beluci güneydoğu için için kaynamaya yüz tutmuştur. Bu karmakarışık ortamda seçim yarışının sevilmeyen galibini alaşağı etmek için her türden yerli ve emperyal entrikaya başvurulmaktadır. Bu arada, bir zamanlar ABD müdahalesiyle 'kurtuluş' rüyası görenler, Irak'taki kâbusun giderek nasıl daha kasvetli hale geldiğini dikkate almalıdırlar.

Ancak şu anlık, dikkatimizi sahnenin ortasına yönelten etken İran'ın dıştaki rolüdür. Bu konuda da yönsüz dini devlet, geride karışık bir sahne bırakmıştır. İran-Irak savaşının bitiminden beri İran'ın izlediği dış politikanın, tutarsız oportünizm, ihtiyatlı, tipik anlamıyla işbirlikçi türde bir geleneksel diplomasi ile yurt dışındaki Şiilere, özellikle de güney Lübnan'daki Hizbullah'a yönelik büyük bir bedel ödemeyi gerektirmeyen (Filistinlilereyse sadece kırıntıları münasip gören) dayanışma jestlerinden müteşekkil bir yamalı bohça olmaktan öte bir görüntüsü yoktur. Tahran, ABD birliklerinin Kutsal Yerler'e mevzilenişinde bir nebze bile yakınmayı denemediği 1991 Körfez Savaşı sırasında suskunluğunu korumaya özen göstermişti. Kuzey İttifakı'ndaki yandaşlarına da, Amerika'nın Afganistan'ı istilasının yolunu açmalarını tavsiye ediyordu. Irak işgalinin hazırlıkları yapılırken CIA'yle işbirliği yapmayı tercih etmiş, Irak İslam Devrim Yüksek Konseyi'nin ve diğer siyasal ortaklarının Bağdat'taki ABD yönetimini desteklemeleri talimatını vermişti. Amerikan orduları ülkenin doğu ve batı sınırlarında kamp kurarken, reaktörlerini temizlemeye yönelik Amerikan tehditleri de sürüp gidiyordu.

Ancak günümüzün 'uluslararası topluluk'unun standartlarıyla bile, Batı'nın İran'ı, Nükleer Silahların Yayılması'nı Önleme Anlaşması uyarınca nükleer araştırmalarından vazgeçmeye mecbur bırakma kampanyası nefes kesici bir tempoda devam etmektedir. İran, atom devletlerinden (Hindistan, Pakistan, Çin, Rusya, İsrail) oluşan bir halkanın ortasındadır ve Amerikan nükleer denizaltıları her gün güney kıyılarında devriye gezmektedir. Tarihsel olarak bakıldığında, dış tehditlerden korkmayı haklı çıkaracak sebepler mevcuttur. İran, İkinci Dünya Savaşı'nda tarafsız kaldığı halde hem İngiliz hem de Sovyet güçlerince işgale uğramıştı. Seçimle başa gelen bir hükümeti 1953'te Anglo-Amerikan darbesiyle devredilirken, laik muhalefeti de fiilen yok ediliyordu. 1980'den 1988'e kadar Batılı devletler, Saddam Hüseyin'in yüz binlerce İranlının hayatını kaybetmesine yol

açan saldırılarını teşvik edip durmuşlardı. Hatta ABD, savaşın son aşamalarında, Körfez'deki İran donanmasının neredeyse yarısını imha etmiş ve çok sayıda yolcusuyla bir sivil uçağı düşürmüştü.

Bugün için İran, nükleer özsavunma için ihtiyaç duyduğu teknolojinin peşine düşmüş ilkel bir kekemeden öte bir görüntü sunmamaktadır. Yine de bunlar, kendi devletlerinde yüzlerce (Amerika, binlerce) nükleer silaha sahip olan Bush, Blair, Chirac ve Olmert tarafından savaş sebebi olarak gösterilmektedir. Ne kadar garanti altına alınmış olursa olsun Viyana protokollerinin kısa ipiyle sızlanıp durmak ve mazeretler uydurmak İran diplomasisi adına nafile çabalardır. Öyle ki, doğru anı kestirip, Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması'ndan çekilmek İran'ın kendi payına daha iyi olacaktır. Dünyadaki bütün anakronik imparatorlar içinde en utanmazsa soyunuk olanı odur. Başka devletlerin nezdinde, bugün nükleer devletlerin oligopolünü haklı gösterecek bir meşruiyet kırıntısına bile sahip değildir ve bu konumunu o denli ikiyüzlülükle sürdürmektedir ki kendi adına konuşacak cesareti yoktur –200 bombası olan İsrail'inse adı bile zikredilmez. Bu tablo değiştirilene dek dünyada asla nükleer silahsızlanmadan söz edilemeyecektir.

İran'a cephe almış düşmanlarla baş etmek, şimdilerde pek esamesi okunmayan bir tutarlılık ve disiplin gerektirir. Kendi alışkanlıklarıyla öğretilerini ön plana çıkaran İran'daki din adamları, Şii partileriyle Sistani'yi (Irak satranç tahtasındaki Tahran'ın sakallı veziri) direniş güçlerine karşı kışkırtmaya devam etmekte kesinlikle bölücü bir rol oynamaktadırlar. Tahran'dan Şam'a Basra ve Bağdat yoluyla kurulan güçler ittifakı, cemaatler çatışmasını bastıracak ve İran'ın konumunu kuvvetlendirecektir. İran'ın son döneminde, ülkeyi yöneten kurumların onunla karşı karşıya geldiğinde emperyal kibirle baş edebileceğini gösteren çok az belirti vardır. Yine de fiili durum onları şu ana dek kaçınmaya çalıştıkları kararları nihayet almaya zorluyor olabilir. Bir yandan ulusal vakarı korurken öbür yandan Batı'nın tehditlerine karşı teslim bayrağını çekmek kolay olmayacaktır. Tabii, Şii kitleleri ve milisleri sınırdaki Batı işgaline karşı harekete geçirmek de zor olmayacaktır. Tahran bugün, basit bir büyükelçilikten daha kayda değer rehineleri elinde tutmaktadır. Dolayısıyla, ülke soğukkanlılığını korursa, Pentagon'un ya da yandaşlarının bir saldırıya geçme riskini göze almaları pek mümkün değildir.

Genel Bakış

Ortadoğu'da 2001'de başlayan kriz henüz bir sonuca bağlanacağa benzemiyor. En iyi ihtimalle, oynanmakta olan dramanın orta yerinde duruyoruz. Şimdi, ortak yönleri olan yeni güçler ve yüzler çıkmaktadır sahneye. Mukteda, Haniya, Nasrallah, Ahmedinecad: Hepsi de kendi bölgelerindeki (Bağdat ve Basra, Gazze ve Cenin, Beyrut ve Sidon, Tahran ve Şiraz) kent yoksullarını örgütleyerek yükselmişlerdir. Kökleri Hamas, Hizbullah, Sadr tugayları ve Besic'in varoşlarındadır. Dolayısıyla, onların kökleriyle Batı'nın -denizaşırı milyonerlerin, sahtekâr bankerlerin, CIA komisyoncularının- bel bağladığı Hariri'ler, Çelebi'ler, Karzai'ler ve Allawi'leri destekleyen güçler arasında daha çarpıcı bir zıtlık düşünülemez. İnanılmaz boyutlardaki petrol zenginliğiyle kuşatılmış olan yeryüzünün zamane lanetlilerinin arka sokakları ve döküntü kulübelerinden radikal bir rüzgâr esmektedir. Bu radikalizmin sınırlarıysa -Kuran'ın kontrolünde kaldıkça- açıkça ortadadır. Hayır işleme ve dayanışma dürtüleri, emperyal açgözlülük ve komprador teslimiyet dürtülerinden şüphesiz çok daha iyidir, ancak o dürtülerin sonucu yeniden inşadan ziyade bir teselli düzeyinde kaldıkça, er geç mevcut düzenin nekahetine hizmet edecektir. Ufku ulusal ya da cemaatçi ölçüleri aşan, kıtasal birlik duygusuna ve fikirlerini yayacak özgüvene sahip Chavez ya da Morales gibi figürlerle kıyaslanabilir liderler de henüz ortaya çıkmış değildir. Eski belediye başkanı sayesinde Tahran'da şimdi bir Bolivar heykeli dikilidir, ama bölge hâlâ onunla eşdeğerde bir ruh bekleyişi içindedir.

Bu arada, hegemon gücün tuttuğu mevzilerde pek bir değişme söz konusu değildir. Şu dönemdeki kargaşa hâlâ, Ortadoğu'nun yirmi yılı aşkın bir süredir Amerikan gücünün asla gerçek anlamıyla nüfuz edemediği bölgeleriyle (Batı Şeria, Baascı Irak, Humeynici İran) sınırlıdır. ABD'nin bölgede asıl demir attığı yer Mısır, Suudi Arabistan, Körfez Devletleri ve Ürdün'dür. O ülkelerde, ABD'nin geleneksel müttefikleri kontrolü elde tutmaya devam etmekte ve bölgesel problemlerde devreye girmektedirler. Onların ötesinde Avrupa ve Japonya, İran ve Filistin konularında Amerika'yla omuz omuza saf tutarlerken, Rusya, Çin ve Hindistan'ın pek bir güçlüğü yoktur. Emperyal bir yenilgiye bel bağlamak için henüz vakit çok erken.

(Türkçesi: Osman Akınhay)